

โครงการย่อยที่ ๑ : โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (นาแปลงใหญ่) ปีงบประมาณ ๒๕๖๐

๑. ความสอดคล้องกับนโยบาย/มติ คร.ม./ยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรฯ/ยุทธศาสตร์หน่วยงาน

๑.๑ นโยบายกรมการข้าวและยุทธศาสตร์ข้าวไทย ปี ๒๕๕๘-๒๕๖๒ ซึ่งมีเป้าประสงค์ให้ชาวนาไทยผลิตข้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตข้าวรวมทั้งประเทศที่สมดุลกับอุปสงค์ ผลผลิตต่อไร่สูงด้วยต้นทุนการผลิตที่ต่ำ ผลผลิตมีคุณภาพ มีความปลอดภัยและมีมูลค่าสูง ชาวนามีรายได้เพิ่มขึ้นและองค์กรชาวนามีความเข้มแข็ง ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การบริหารจัดการพื้นที่ปลูกและปริมาณผลผลิตข้าวให้เหมาะสม เพื่อให้ปริมาณการผลิตข้าวของชาวนาทั่วประเทศมีความสมดุลกับอุปสงค์ โดยการกำหนดเขตส่งเสริมการปลูกข้าวตามศักยภาพของพื้นที่และสร้างกลไกการขับเคลื่อนการบริหารจัดการสินค้าข้าวอย่างยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว เพื่อให้ชาวนาสามารถผลิตข้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ได้ปริมาณผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น และมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำลง โดยการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิตข้าวและปรับเปลี่ยนกรรมวิธีการผลิตข้าวมาเป็นแบบประณีต สนับสนุนการทำนาแปลงรวมเชิงอุตสาหกรรมครบวงจร ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร และส่งเสริมสนับสนุนการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ปุ๋ยชีวภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การยกระดับคุณภาพและการเพิ่มมูลค่าข้าว เพื่อให้ได้ผลผลิตข้าวเปลือกที่ชาวนาผลิตได้มีคุณภาพได้มาตรฐาน มีความปลอดภัย สินค้าข้าวและผลิตภัณฑ์ มีมูลค่าเพิ่มขึ้น โดยการสร้างระบบการเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้บริโภค

๑.๒ นโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ประกาศให้ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นปีแห่งการลดต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร ในการลดปัจจัยการผลิต (เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี สารเคมี ฯ) เพิ่มผลผลิตต่อไร่ เพิ่มการบริหารจัดการ (รวมแปลง รวมคน รวมเครื่องมือ) และการตลาด (มีการวางแผนการตลาด และเพิ่มช่องทางการตลาด)

๒. สถานภาพโครงการ

() โครงการใหม่

(✓) โครงการต่อเนื่อง

๓. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

๓.๑ กรมการข้าว โดยสำนักส่งเสริมการผลิตข้าว(รับผิดชอบหลัก) กองเมล็ดพันธุ์ข้าว กองวิจัยและพัฒนาข้าว สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว และศูนย์วิจัยข้าว

๓.๒ หน่วยงานสนับสนุน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

๔. ความสำคัญของโครงการ/หลักการเหตุผล

ข้าวเป็นพืชอาหารหลักและการทำนาเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของเกษตรกรไทย ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวในปี ๒๕๕๘/๒๕๕๙ ประมาณ ๖๙.๒๕ ล้านไร่ (แบ่งเป็นนาปี ๖๐.๗๙ ล้านไร่ นาปรัง ๘.๔๖ ล้านไร่) หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๖.๔๐ ของพื้นที่การเกษตร เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีจำนวน ๔.๑๖ ล้านครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๖๕ ของเกษตรกรทั้งประเทศ สามารถผลิตข้าวได้ ๓๑.๖๑ ล้านตันข้าวเปลือก และส่งออกทำรายได้ให้แก่ประเทศปีละประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของภาคการเกษตร นอกจากนี้ ข้าวยังเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมต่อเนื่องเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดการจ้างงานในอุตสาหกรรมข้าวหลายล้านครัวเรือน

ในช่วงที่ผ่านมาการดำเนินนโยบายด้านข้าวของรัฐบาลเพื่อช่วยเหลือชาวนาในด้านราคาผลผลิตให้มีราคาสูงกว่าราคาตลาด ทำให้ชาวนาไม่ทราบราคาที่แท้จริงส่งผลให้มีการเพิ่มพื้นที่การผลิตและผลผลิตเพิ่มจำนวนมาก ขณะเดียวกันความใส่ใจในการพัฒนาคุณภาพข้าวน้อยลง ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันได้ในด้านการตลาดต่างประเทศกับประเทศอื่น ๆ เป็นผลให้การส่งออกลดลงจำนวนมาก และส่งผลให้มีปริมาณข้าวคงเหลือในประเทศจำนวนมาก เนื่องจากผลผลิตข้าวของประเทศไทยมีการบริโภคภายในเพียงครึ่งเดียวส่วนที่เหลือจะต้องส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศและในสภาพปัจจุบันประเทศผู้ส่งออกข้าวหลายประเทศได้มีการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันการส่งออกได้สูงขึ้น โดยมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าประเทศไทยทำให้สามารถแย่งส่วนแบ่งในตลาดโลกได้เพิ่มขึ้น ทำให้ปัจจุบันรัฐบาลต้องปรับเปลี่ยนจากนโยบายด้านราคาข้าวเปลือกเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และปรับปรุงคุณภาพของผลผลิต เพื่อให้ต้นทุนการผลิตต่ำลง และรักษาระดับผลผลิตให้มีปริมาณและคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาด

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีนโยบายให้มีการดำเนินงานตามมาตรการรวม ๖ มาตรการ คือ ๑) มาตรการ ลดต้นทุนและเพิ่มโอกาสในการแข่งขันสินค้าเกษตร ๒) มาตรการ บริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) ๓) มาตรการ ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ๔) มาตรการ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ๕) มาตรการ เกษตรอินทรีย์ และ ๖) มาตรการ ธนาคารสินค้าเกษตร สำหรับการปรับโครงสร้างการผลิตข้าว ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ข้าวไทย ปี ๒๕๕๘-๒๕๖๒ และมีเป้าประสงค์ที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องข้าวในระยะยาวให้กับชาวนาทั้งประเทศ เพื่อให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น เกิดความมั่นคงในอาชีพและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนที่สุดในที่สุด โดยขับเคลื่อนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพผลผลิตข้าวของชาวนา ตามมาตรการที่ ๓) ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ โดยเน้นการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตและคุณภาพข้าว โดยมีการกำหนดเขตที่เหมาะสมต่อการปลูกข้าวแต่ละชนิดพันธุ์ ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการผลิต การบริหารจัดการการผลิตและการตลาด ส่งเสริมให้ชุมชนมีการบริหารจัดการในการผลิตและการตลาดอย่างมีส่วนร่วม โดยมีการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และให้คำปรึกษาแก่ชุมชนชาวนา

๕. วัตถุประสงค์ของโครงการ

๕.๑ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว โดยการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตข้าวคุณภาพดี

๕.๒ เพื่อเพิ่มสมรรถนะในการบริหารจัดการการผลิตข้าวของชุมชนแบบครบวงจรตั้งแต่การผลิต การจัดการคุณภาพ และการจัดการด้านการตลาด เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้

๖. เป้าหมายของโครงการ

๖.๑ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยลดต้นทุนการผลิตต่อหน่วยผลผลิตและเพิ่มผลผลิตต่อไร่

๖.๒ พัฒนากลุ่มชาวนา ๔๑๗ กลุ่ม (กลุ่มนาแปลงใหญ่ของกรมส่งเสริมการเกษตร ๓๙ กลุ่ม/กลุ่มนาเชิงอุตสาหกรรม ๒๓ กลุ่ม/กลุ่มเดิม ๓๐๑ กลุ่ม/รวมกลุ่มชาวนาใหม่ ๕๕ กลุ่ม) เกษตรกร ๖๖,๑๐๐ ราย พื้นที่ ๙๔๐,๐๐๐ ไร่ ใน ๖๕ จังหวัด

๖.๓ กลุ่มแปลงใหญ่ ๔๑๗ กลุ่ม มีการวางแผนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การจัดการคุณภาพ และการตลาดครบวงจร

๗. วิธีการดำเนินงาน หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานโดยละเอียดที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย

สำหรับแปลงต่อเนื่อง จำนวน ๓๖๓ แปลง ให้ดำเนินการต่อเนื่องโดยจะมีการประเมินความพร้อมและความก้าวหน้าของชุมชนก่อนการวางแผนการดำเนินงาน ส่วนแปลงใหม่ให้พิจารณาคัดเลือกพื้นที่ดำเนินการโดยเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการผลิต ไม่เสี่ยงต่อฝนแล้ง/น้ำท่วมชาวนามีความพร้อมและสมัครใจที่จะร่วมโครงการ สามารถปฏิบัติตามคำแนะนำของโครงการ และเป็นชุมชนที่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ได้แก่ศูนย์ข้าวชุมชนที่มีความพร้อม/หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน/สหกรณ์การเกษตร ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและกลุ่มผู้ใช้น้ำ เป็นต้น โดยมี

แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนให้เป็นการส่งเสริมในลักษณะพื้นที่ขนาดใหญ่ใช้พื้นที่และชาวนาเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเพื่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง ดังนั้นการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานในแต่ละชุมชนจะมีการดำเนินงาน ๓ ปี ต่อเนื่อง ซึ่งมีกิจกรรมการดำเนินงานโครงการ ดังนี้

๗.๑ การลดต้นทุนการผลิต โดยการลดปัจจัยการผลิต (เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี สารเคมี ฯ) และใช้ในอัตราที่เหมาะสม มีการส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตใช้เอง ดังนี้

๑) ส่งเสริมการผลิตและกระจายพันธุ์

(๑) จัดทำแปลงส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการจัดทำแปลง ไม่เสี่ยงต่อสภาวะฝนแล้งหรือน้ำท่วม ขนาด ๒๐๐ ไร่ โดยคัดเลือกจากสมาชิกที่มีความสนใจ สมครใจในการผลิตเมล็ดพันธุ์สามารถปฏิบัติตามกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวตามคำแนะนำของโครงการเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีกระจายสู่ชุมชน จำนวน ประมาณ ๒๐ ราย โดยภาครัฐสนับสนุน เมล็ดพันธุ์ ชุดเครื่องปรับปรุงสภาพเมล็ดพันธุ์ พลาสติกรองตากข้าว กระจกบรบรรจุ และการตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์

(๒) จัดทำแปลงส่งเสริมการผลิตข้าวคุณภาพดี โดยคัดเลือกพื้นที่และสมาชิกชาวนาในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงภายในชุมชน จำนวน ๑๐๐ - ๑๘๐ คน พื้นที่ ๑,๘๐๐ - ๒,๘๐๐ ไร่ โดยส่งเสริมการผลิตข้าวคุณภาพดี และให้มีการจัดทำแปลงผลิตผลิตข้าวคุณภาพดี โดยภาครัฐสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวสำหรับแปลงที่ดำเนินการใหม่ในปี ๒๕๖๐ เท่านั้น เพื่อจัดทำแปลงส่งเสริมการผลิตข้าวคุณภาพดีประมาณ ๑ ใน ๓ ของพื้นที่ปลูกข้าว เพื่อให้ชาวนาได้เรียนรู้ประโยชน์ของการนำเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีไปใช้ในการเพาะปลูก แล้วยินดีใช้บริการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีที่มีการผลิตภายในกลุ่มในฤดูต่อไป รวมทั้งได้นำความรู้ในการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตไปทดลองปฏิบัติในแปลงนาของตนเองด้วย เนื่องจากเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพดีเป็นเทคโนโลยีเริ่มต้นในการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญมากนักเนื่องจากมีความเชื่อว่าสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ของตนเองไว้ใช้ได้

๒) จัดตั้งกลุ่มชาวนาผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพ จำนวน ๑ กลุ่มต่อชุมชนทำการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ หรือปุ๋ยพืชสด เพื่อส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในชุมชนทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี โดยดำเนินการตามรูปแบบของ **ธนาคารปุ๋ยอินทรีย์** เพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์สูตรพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรนำเอาเศษวัสดุเหลือใช้ในไร่นา ในครัวเรือน มาฝากไว้ที่ธนาคาร เพื่อให้ธนาคารผลิตปุ๋ยให้เกษตรกรมาเบิกถอนเอาไปใช้ประโยชน์เมื่อวัสดุนั้นย่อยสลายเป็นปุ๋ยแล้ว หรือให้เกษตรกรกู้ยืมปุ๋ยจากธนาคารไปใช้แล้วใช้หนี้ด้วยวัสดุเหลือใช้จากไร่นา หรือปุ๋ยคอก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการผลิตและมีการนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่องและมีราคาถูก โดยมีคณะกรรมการบริหารงาน มีการกำหนดระเบียบ วิธีการกู้ยืม ฝาก ถอน การส่งใช้คืน ดอกเบี้ยของธนาคารปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อใช้ในการบริหารจัดการและให้บริการ **งบประมาณสำหรับกิจกรรมนี้สนับสนุนโดยกรมพัฒนาที่ดิน**

๓) จัดตั้งกลุ่มชาวนาผู้บริหารจัดการศัตรูข้าว จำนวน ๑ กลุ่มต่อชุมชน เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการศัตรูข้าวในชุมชน โดยส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ในการผลิตสารชีวภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูข้าวทดแทนการใช้สารเคมี (หรือการจัดทำแปลงส่งเสริมจัดระบบนิเวศในนาข้าวปลูกพืชชนิดต่างๆ เช่น ไม้ดอกสีเหลือง/สีขาวยหรือพืชผักสวนครัวบริเวณรอบๆ แปลงนาเพื่อลดการระบาดของศัตรูข้าว) รวมทั้งทำหน้าที่สำรวจและเตือนภัยการระบาดของศัตรูข้าวและให้คำแนะนำในการป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูข้าวในชุมชน

๔) จัดตั้งกลุ่มชาวนาผู้ใช้เครื่องจักรกลการเกษตร เพื่อบริหารจัดการเครื่องจักรกลการเกษตรในชุมชนและประสานงานกับกลุ่มผู้ประกอบการรับจ้างให้บริการในชุมชน ทั้งในเรื่องการไถเตรียมดิน การปลูก และการเก็บเกี่ยวมาให้บริการแก่สมาชิกในราคาที่เป็นธรรมและถูกต้องตามหลักวิชาการโดยมีการประชุมหารือร่วมกับผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องและผู้รับจ้างทำนาเพื่อสร้างเครือข่ายในการให้บริการ จำนวน ๑ ครั้ง ให้การสนับสนุนเครื่องปลูกข้าว (เครื่องหยอดข้าว หรือเครื่องโรยข้าว) ให้กลุ่มที่จัดตั้งใหม่ ๕๔ กลุ่มในการบริหารจัดการใช้สาคิดและให้บริการกับสมาชิกของกลุ่มๆ ละ ๑ ชุด ประกอบด้วย เครื่องจักรกลที่เหมาะสมแต่ละพื้นที่ ได้แก่ เครื่องหยอดข้าว

แห้ง ขนาด ๘ แฉก (พวงรถแทรกเตอร์สำหรับแปลงนาขนาดใหญ่ในเขตอาศัยน้ำฝน) หรือเครื่องหยอดข้าวแห้ง ขนาด ๔ แฉก (พวงรถไถเดินตามสำหรับแปลงนาขนาดเล็กในเขตอาศัยน้ำฝน) หรือเครื่องโรยข้าววงอก ขนาด ๒๐ แฉก (สำหรับนาชลประทาน) ทั้งนี้กลุ่มจะต้องกำหนดระเบียบข้อบังคับในการให้บริการและจัดการให้เกิดกองทุนเพื่อจัดหาเครื่องจักรกลไว้ใช้เพิ่มเติมต่อไป

๗.๒ เพิ่มผลผลิต โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ไปสู่ชาวนา ดังนี้

๑) จัดทำสื่อเผยแพร่ จัดทำสื่อและชุดองค์ความรู้ในการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพข้าว ได้แก่ ป้ายประชาสัมพันธ์ วิดีโอ สปอตวิทยุ แผ่นพับ แผ่นปลิว โปสเตอร์ บทความ นำสื่อมวลชนดูงาน ชาวหนังสือพิมพ์ รวมทั้งการเผยแพร่ผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และหอกระจายข่าวในชุมชน โทรศัพท์ เว็บไซต์ และสถานีวิทยุชุมชน เป็นต้น

๒) จัดทำแปลงเรียนรู้ เพื่อสาธิตและถ่ายทอดความรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิตข้าวแบบประณีต และทดสอบชุดเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ได้แก่ กระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี การปฏิบัติดูแลรักษาที่ถูกต้องและเหมาะสมได้แก่ วิธีปลูก การใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การป้องกันกำจัดศัตรูข้าวแบบผสมผสาน การจัดการน้ำแบบประหยัด และการเก็บเกี่ยวในช่วงเวลาที่เหมาะสม เป็นต้น เพื่อลดต้นทุนและให้ได้ผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพดี มีการบันทึกต้นทุนการผลิต ผลผลิตและรายได้สุทธิ และมีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ พื้นที่ ๒๐ ไร่ต่อชุมชน โดยเน้นพื้นที่ที่ติดถนนสายหลักของชุมชนเพื่อให้สามารถเดินทางมาศึกษาดูงานได้สะดวก และเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน

๓) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดำเนินการในกลุ่มชาวนา จำนวน ๒ กลุ่ม ได้แก่

(๑) กลุ่มชาวนาผู้จัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ จำนวน ๒๐ คน มีวัตถุประสงค์ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโดยเน้นประเด็นเทคโนโลยีที่เป็นปัญหาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาและสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ดีได้ตามเป้าหมาย ดำเนินการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร จำนวน ๕ ครั้ง โดยจัดให้มีแปลงเรียนรู้สำหรับประกอบการเรียนรู้ด้วยโดยเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเพื่อให้ชาวนานำไปปฏิบัติได้จริง ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบลเป็นผู้จัดเวทีและมีเจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยข้าวหรือศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเกษตรกรปราดเป็รื่องร่วมเป็นวิทยากร

(๒) กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวคุณภาพ จำนวน ๑๐๐ – ๑๕๐ คน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกษตรกรเข้าสู่ระบบ GAP และหรือ Pre-GAP การลดต้นทุนการผลิตข้าว และเพื่อให้เกษตรกรในชุมชนวิเคราะห์ถึงข้อดี ข้อเสีย ของชุดเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่ทดสอบในแปลงเรียนรู้ รวมถึงให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการลดต้นทุนการผลิตข้าว การเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพข้าวตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร จำนวน ๒ ครั้ง ตามช่วงเวลาในการปลูกข้าว เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกษตรกรเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้จริงดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบลเป็นผู้จัดเวทีและมีเจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยข้าวหรือศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเกษตรกรปราดเป็รื่องร่วมเป็นวิทยากร

๔) จัดงานวันรณรงค์ถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อรณรงค์และถ่ายทอดให้เกษตรกรได้ทราบถึงเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการลดต้นทุนการผลิต การผลิตข้าวคุณภาพ การบริหารจัดการการผลิตในชุมชน และ การจัดการด้านการตลาด และประชาสัมพันธ์ไปยังชุมชนใกล้เคียงและชาวนาอื่น ๆ ในวงกว้าง โดยคัดเลือกชุมชนที่มีความพร้อมและมีผลการดำเนินงานดีเป็นจุดจัดงาน บุคคลเป้าหมายได้แก่ ผู้นำชาวนาในแต่ละพื้นที่ใกล้เคียง หน่วยงานส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการจัดแสดงนิทรรศการทางวิชาการ การเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านการลดต้นทุนการผลิตและการบริหารจัดการจากชาวนาหรือผู้นำชุมชน โดย

- ส่วนกลางร่วมกับศูนย์ปฏิบัติการในภูมิภาค จัดระดับประเทศ ๑ ครั้ง

- จัดงานวันสาธิตถ่ายทอดเทคโนโลยี ระดับจังหวัดๆ ละ ๑ ครั้ง ๖๕ จังหวัด

๕) นำสื่อมวลชนศึกษาดูงานการบริหารจัดการ เพื่อเป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร/องค์ความรู้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และคุณภาพผลผลิต รวมทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานโครงการให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ และเกษตรกรที่มีความสนใจทั่วไปที่สนใจปฏิบัติตาม

๗.๓ การจัดการด้านการตลาด โดยการจัดประชุมเพื่อเชื่อมโยงตลาดระหว่างชุมชนกับผู้ประกอบการเพื่อวางแผนการตลาด กำหนดชนิด/ปริมาณ/คุณภาพของข้าวที่ต้องการจำหน่าย/รับซื้อ และจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้นำกลุ่ม ผู้นำชุมชน เครือข่ายผู้ประกอบการค้าข้าว สหกรณ์การเกษตร โรงสี และหน่วยงานส่วนท้องถิ่น โดยมีการประสานเชื่อมโยงด้านการตลาดและเงินทุนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำเกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) หรือจับคู่ธุรกิจ (Business Matching) ระหว่างชาวนาผู้ผลิตกับผู้ประกอบการ เพื่อให้มีช่องทางการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ และข้าวคุณภาพ ในราคาที่สูงกว่าข้าวปกติทั่วไปในท้องตลาด ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรภาคเอกชน (เช่นโรงสี ผู้ประกอบการค้าข้าว) อ.ก.ส. และสหกรณ์เพื่อการตลาดลูกค้าอ.ก.ส. (ส.ก.ต.) ในการเข้าร่วมรับซื้อผลผลิตทั้งในรูปเมล็ดพันธุ์และข้าวเปลือกคุณภาพดี **งบประมาณสำหรับกิจกรรมนี้สนับสนุนโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์**

๗.๔ การบริหารจัดการชุมชน

๑) ตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่ม โดยจัดให้มีการคัดเลือกโดยสมาชิกกลุ่ม เพื่อวางแผนการผลิต การจัดการปัจจัยการผลิต และการตลาด จัดระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน แบ่งการบริหารเป็นกลุ่ม/ฝ่ายต่าง ๆ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและสมาชิก ได้แก่ กลุ่มชาวนาผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวคุณภาพ กลุ่มชาวนาผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มบริหารจัดการศัตรูข้าว และกลุ่มผู้ใช้เครื่องจักรกลการเกษตร เป็นต้น

๒) จัดเวทีชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจของสมาชิกในชุมชน และร่วมกันกำหนดกฎระเบียบของกลุ่ม เลือกตั้งคณะกรรมการ และร่วมพิจารณาแผนการผลิต และกำหนดเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว และเพิ่มคุณภาพผลผลิตข้าว ตั้งแต่การเตรียมดิน การปรับปรุงบำรุงดิน การเลือกเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี การปลูก การดูแลรักษา จนถึงเก็บเกี่ยว รวมทั้งเชื่อมโยงและบริหารจัดการเรื่องการตลาด

๓) จัดประชุมผู้นำกลุ่มนาแปลงใหญ่และประธานศูนย์ข้าวชุมชนทั่วประเทศเพื่อสร้างเครือข่าย ระดับจังหวัด เพื่อสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินงานในระดับจังหวัด หาพันธมิตรในการผลิตและการตลาดข้าวในแต่ละชุมชน และ จัดทำข้อเสนอในการขอรับการสนับสนุนการดำเนินงานโครงการในปีต่อไป บุคคลเป้าหมาย ได้แก่ ประธานศูนย์ข้าวชุมชนที่มีการจัดตั้งในระดับจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๔) จัดสัมมนาผู้นำกลุ่มนาแปลงใหญ่และเจ้าหน้าที่เพื่อสร้างเครือข่ายการพัฒนานาแปลงใหญ่ เพื่อรับทราบนโยบายจากฝ่ายบริหาร สร้างเครือข่ายของชุมชนชาวนาในการขับเคลื่อนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวไปสู่ชุมชนชาวนาทั่วประเทศ บุคคลเป้าหมายประกอบด้วยผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลางและภูมิภาค จำนวน ๑,๐๐๐ คน ระยะเวลา ๒ วัน

๕) จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาคณะกรรมการกลุ่มฯ หลักสูตร การบริหารจัดการกลุ่มและการตลาด โดยคัดเลือกคณะกรรมการชุมชนที่ร่วมโครงการฯละ ๕ คนเข้าร่วมการสัมมนาโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ การจัดการด้านการตลาด และการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน ระยะเวลา ๒ วัน **งบประมาณสำหรับกิจกรรมนี้สนับสนุนโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์**

๗.๕ การบริหารจัดการโครงการ เพื่อให้การดำเนินงานโครงการได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย จำเป็นต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการเพื่อขับเคลื่อนโครงการในส่วนกลาง โดยมีอธิบดีกรมการข้าว เป็นประธาน ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ร่วมโครงการร่วมเป็นกรรมการ ส่วนในภูมิภาคให้ขับเคลื่อนโดยคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ในระดับจังหวัดที่มีการขับเคลื่อนการทำงาน การส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่อยู่แล้ว และได้กำหนดกิจกรรมในการบริหารโครงการ ดังนี้

๑) จัดสัมมนาเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการ เพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงานโครงการให้กับเจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจนถูกต้อง และจัดระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ/กำหนดบทบาทหน้าที่ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาเข้าใจขั้นตอนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการฯ และเพื่อวางแผนการปฏิบัติงานโครงการ ในปีงบประมาณ ๒๕๖๐

๒) จัดทำคู่มือปฏิบัติงานของกิจกรรมของโครงการ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้ที่เกี่ยวข้องนำมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในแต่ละกิจกรรมโครงการ

๓) จ้างเหมาเจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงาน เพื่อเป็นผู้ช่วยในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยสนับสนุนให้สำหรับศูนย์วิจัยข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวและสำนักงานเกษตรจังหวัด

๔) อบรมเจ้าหน้าที่จ้างเหมาบริการด้านวิชาการข้าวและการเป็นวิทยากร เพื่อให้เจ้าหน้าที่จ้างเหมาช่วยปฏิบัติงานโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (นาแปลงใหญ่) ปี ๒๕๖๐ เข้าใจหลักการวัตถุประสงค์ และขั้นตอนการดำเนินงานโครงการฯ ที่ถูกต้องและชัดเจน มีความรู้ทางวิชาการด้านข้าวที่ถูกต้องสามารถถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรได้ มีความเข้าใจในบทบาทการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานโครงการฯ และสามารถทำหน้าที่เป็นวิทยากรผู้ช่วยได้ เพื่อสร้างเครือข่ายในการปฏิบัติงานร่วมกันของเจ้าหน้าที่จ้างเหมาช่วยปฏิบัติงานโครงการฯ

๕) ติดตามงานและนิเทศงาน และประเมินผลโครงการ

- ติดตามงานและนิเทศงาน ติดตามและนิเทศการทำงานทุกระดับโดยมีการจัดทำแผนการติดตามที่ชัดเจนและแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ ดำเนินการรวบรวมปัญหาอุปสรรคและนำเสนอผู้เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการแก้ไข เพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมายของโครงการ

- ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสรุปผลการดำเนินงานโครงการฯ ในช่วงปลายปีงบประมาณเพื่อสรุปผลการดำเนินงานโครงการ รับผิดชอบต่อปัญหาและแนวทางในการปรับปรุงการทำงานในปีต่อไป

- ประชุมติดตามงานของหน่วยงานภาคี เพื่อทราบผลความก้าวหน้าการดำเนินงานของหน่วยงานภาคีเครือข่าย

- ประเมินผลโครงการ กำหนดการประเมินผลการดำเนินงานในพื้นที่ รวม ๓ ครั้ง เพื่อทราบผลการดำเนินงานโครงการในช่วงเดือน ธันวาคม ๒๕๕๘ กุมภาพันธ์ และเมษายน ๒๕๕๙ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ในการประเมินผลโครงการในภาพรวม ระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๙ เพื่อนำมาประมวลผล/วิเคราะห์ข้อมูล จัดทำรายงานผลการประเมินผลโครงการ

- รายงานผลการดำเนินงาน ดำเนินการจัดทำรายงานสรุปผลโครงการเพื่อนำเสนอคณะกรรมการบริหารโครงการเพื่อขับเคลื่อนโครงการในส่วนกลางทราบ

๘. สถานที่ หรือพื้นที่ปฏิบัติงาน

ดำเนินการในพื้นที่ ๖๕ จังหวัดทั่วประเทศ รวมจำนวน ๔๑๗ แปลง

๙. ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ

๙.๑ เชิงปริมาณ ๑) ผลผลิตข้าวต่อไร่เพิ่มขึ้น โดย

- ข้าวหอมมะลิ มีผลผลิตเป็น ๔๒๐ กิโลกรัมต่อไร่
- ข้าวเหนียว มีผลผลิตเป็น ๔๒๐ กิโลกรัมต่อไร่
- ข้าวหอมปทุมธานี มีผลผลิตเป็น ๗๒๐ กิโลกรัมต่อไร่
- ข้าวเจ้า มีผลผลิตเป็น ๗๒๐ กิโลกรัมต่อไร่

๒) ต้นทุนการผลิตข้าวลดลง โดย

- ข้าวหอมมะลิ ต้นทุนการผลิตลดลง ๑,๐๐๐ บาทต่อตัน

- ข้าวเหนียว ต้นทุนการผลิตลดลง ๑,๐๐๐ บาทต่อตัน
- ข้าวหอมปทุมธานี ต้นทุนการผลิตลดลง ๑,๐๐๐ บาทต่อตัน
- ข้าวเจ้า มีต้นทุนการผลิตลดลง ๑,๐๐๐ บาทต่อตัน

๙.๒ **เชิงคุณภาพ** ๑) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (เพิ่มผลผลิต/ลดต้นทุน) ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ ของเป้าหมาย

๒) กลุ่มมีความเข้มแข็ง ไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๘๐ ของเป้าหมาย

๑๐. ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของโครงการ

๑๐.๑ กลุ่มชาวนาผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพดี ได้มาตรฐาน ไว้ใช้เองและกระจายในท้องถิ่นในปีต่อไป จำนวน ๑๘,๒๕๐ ตัน และมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ดีตันละ ๑,๕๐๐ บาท คิดเป็นรายได้เพิ่มขึ้นรวม ๒๗,๓๗๕,๐๐๐ บาทต่อฤดู

๑๐.๒ กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวคุณภาพ ประมาณ ๘,๓๐๐ ครัวเรือน พื้นที่ ๑๐๘,๐๐๒ ไร่ สามารถผลิตข้าวเปลือกคุณภาพดีได้ประมาณ ๖๗,๕๐๐ ตันข้าวเปลือก ลดต้นทุนการผลิต ต้นละประมาณ ๑,๐๐๐ บาท คิดเป็นมูลค่าประมาณ ๖๗.๕ ล้านบาท

๑๐.๓ สร้างชุมชนชาวนาที่มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน จำนวน ๔๑๗ ชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชนชาวนาอื่นๆ ได้

๑๑. การรายงานผลการดำเนินงาน

ที่	ชื่อแบบฟอร์ม	กำหนดเวลาดำเนินงาน	ผู้รายงาน	ผู้รับรายงาน
๑	รายงานตามแบบ สงป.๓๐๒ และ Mo๑	ทุกเดือน	สำนักส่งเสริมการผลิตข้าว	กรมการข้าว
๒	แบบรายงานแผน/ผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายงบประมาณ	ทุกเดือน	ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว/ศูนย์วิจัยข้าว	กองเมล็ดพันธุ์ข้าว/กองวิจัยและพัฒนาข้าว/สำนักส่งเสริมการผลิตข้าว
๓	รายงานผลความก้าวหน้าในการดำเนินงาน ตามระบบ E-project ของกรมส่งเสริมการเกษตร	ทุกวันที่ ๒๕ ของทุกเดือน	สำนักงานเกษตรจังหวัด	กรมส่งเสริมการเกษตร
๔	๑) รายงานผลการดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (นาแปลงใหญ่) ปี ๒๕๖๐ ๒) รายงานสรุปผลการปฏิบัติงานโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (นาแปลงใหญ่) ปี ๒๕๖๐	เมื่อสิ้นสุดโครงการฯ จัดภายในวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๐ เมื่อสิ้นสุดโครงการฯ จัดภายในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๐	สำนักงานเกษตรจังหวัดร่วมกับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว/ศูนย์วิจัยข้าว สำนักส่งเสริมการผลิตข้าว	สำนักส่งเสริมการผลิตข้าว

๑๒. งบประมาณและการจัดสรรงบประมาณ

งบประมาณรวม ๑๕๑,๖๙๖,๑๐๐ บาท โดยแบ่งเป็น งบดำเนินงาน ๑๔๖,๑๔๖,๑๐๐ บาท และงบลงทุน ๕,๕๕๐,๐๐๐ บาท